

Проповедници југословенске идеје међу Србијанкама 1847—1915

Писано је често о поборницима југословенске идеологије у нашем народу. Али мало је познат рад међу нашим женама у томе правцу. У времену од 1847—1915 постојала су, међутим, три значајна покрета за пропагирање југословенске идеје међу Србијанкама, везана за светла имена Матије Бана, мис Ирби и Надежде Петровић.

О раду тих заслужних личности написала је г-ца Јелена Лазаревић и из интересантних чланака, од којих први данас доносимо.

ПРВИ ВАСПИТАТЕЉ ЈУГОСЛОВЕНСТВА: МАТИЈА БАН

Као први учитељ и «васпитатељ» југословенског браства у србијанском женском свету појавио се, са свима атрибутима учености и љубави, дубровачки госпар Матија Бан.

Писало се и говорило о значајној улози коју је Матија Бан имао у ширењу писмености и просвећености у кнежевинском, васалном Београду.

Благодарни «старом адету» да се о женском свету, тим пре о његовом просвећивању, не говори, остало је пригушено, отуда заборављено, шта је све дубровачки госпар подузимао да «вопитањем» разбуди сјајне духовне способности српског женског света.

Ма да у то доба није било уобичајено о таквој теми говорити, по заосталим траговима и гдеко-

здрав «Женском Воспитатељу» чији је уредник и издавач био учени госпар Матија Бан.

Као што се зна, да би се настанно у Београду, Матија Бан напустио је 1844 г. Цариград, где је на Халки у Лицеју био професор француског језика.

Овога пута професор Београдског Лицеја, Бан је васпитач деце тадашњег Књаза Александра Карађорђевића. Предав овако високим педагошким функцијама учени госпар узео на се још једну нову дужност да издавањем «Женског Воспитатеља» међу првима почне изражавање и србијанских женскиње.

Не улазећи у критичку анализу Часописа, истичем да се Матија Бан брине за «душевно вопитање» што и лично тражи да се при опењивању «Воспитатеља» не сме никако с ума сметнути: «да пише за жене а не за учесну класу људи».

«Не пишем — вели даље Бан — за славу него само за повући ва пут изобразенија наш женски пол. Дао сам најпре нека општа и главна поњатија о Књажевству о образованију југословенске дружевности и у обште изобразењу сваке славјанске гране, пак, од сваке наименовао вајобичније списатеље и њина дѣта, те на концу, у мало црти, назначио и особиту физиономију њинога ума. То је мислим довољно за жене југословенске, особито у почетку њихова развитка.»

Из заосталих примерака «Женског Воспитатеља» да се закључити да је Матија Бан сматрао Кнежевину Србију пијемонтом Српства и Југословенства. Друг и пријатељ Штросмајера, Бан је толико пута дочекивао или посећивао Великог Југословена из Вакова и пропагирао идеју југословенског браства као професор Лицеја и као васпитач Књажевских синова. Напредан дух дубровачког Госпара имао је одважности да бар путем часописа «Женски Воспитатељ» утиче на слично просвећивање женскиња једне апсолутно патријархалне неписмене средине, у којој су се једва и основне женске школе почеле јављати. Бан подиже писменост и просвећује упознавањем женског рода са расном и духовном етичком сродношћу браће Словенског Југа.

Према свему овоме прво своје васпитање добија Србијанка у југословенском духу, имајући најшири појам о својој нацији, онако како је Матија Бан предложио да ће једног дана она бити уједињена.

Идуће 1848 год. Мађарска Буна прекинула је издавање «Женског Воспитатеља», намењеног женама Кнежевине, и тиме је престао и овај просветни Банов утицај.

ЈЕЛЕНА ЛАЗАРЕВИЋ

Матија Бан

Јој белешци тадашњих новина и публикација може се утврдити, на велику част тадашњих учених људи, брига њихових најсјајнијих представника да омогуће, ма у најмањим размерама, образовање Српкињи.

Тако се да објаснити живо одушевљење за просвећивање нашег женског света одмах на помолу обнове државног живота.

После четврте године од свога оснивања у Београду, Књажевска типографија штампа прву књигу превода Анке Господар Јевремове, а десет година затим, 1847, печата први часопис, звани «Женски Воспитатељ» намењен «Изображавању лепог, југословенског женског пола.»

Ако се узме у обзир да је типографија од свог оснивања до појаве «Женског Воспитатеља», изузев годину 1836, штампала годишње мање од 20 предмета, значај појаве овог часописа одскоче као каква необична новина.

Године 1847 додатак Српских Новина «Подунавка» доноси по-